

سوالات درس سوم

۱. بنیانگذاری غزنویان چگونه صورت پذیرفت؟ کوتاه بنویسید.
۲. اقدامات محمود غزنوی را در ری بنویسید.
۳. لشگرکشی های محمود غزنوی به هند به کدام بهانه و انگیزه انجام می گرفت و چه نتایج داشت؟
۴. در رابطه با بنیانگذاری سلاجقه به سوالات زیر پاسخ دهید.
۵. الف) بنیانگذار و مرکز حکومت او کجا بود؟ ب) چگونه خود را منجی خلافت معرفی کرد. ج) پاداش خلیفه درمقابل خدمت او چه بود؟
۶. پس از مرگ ملکشاه و خواجه نظام الملک دولت قدرتمند سلاجقه چگونه از هم پاشید. (سه علت ذکر کنید)
۷. در زمان محمد خوارزمشاه چرا روابط او به خلیفه عباسی به تیرگی گرایید. واکنش محمد خوارزمشاه به اقدام خلیفه عباسی چگونه بود؟
۸. خواجه نظام الملک چه اهدافی از تقویت و توسعه اداری در عصر سلاجقه داشت؟
۹. در عصر سلاجقه شکوهمندی دیوان وزارت برای چه بود؟
۱۰. نظام اداری خوارزمشاهی چه تفاوت هایی با نظام اداری سلاجقه داشت؟
۱۱. بافت مذهبی شهر های ایران را در دوران غزنوی-سلاجقه و خوارزمشاهیان کوتاه بنویسید (فرقی اسالمی)
۱۲. چگونگی رشد زبان و ادب پارسی را در دوران غزنوی-سلاجقه و خوارزمشاهیان جداگانه بنویسید.
۱۳. نمایندگان برجسته این سه دوره (غزنوی، سلجوقی و خوارزمشاهی) را در نجوم، ریاضیات، فلسفه و کلام نام ببرید.
۱۴. چه عواملی در رشد تجارت داخلی و خارجی دوره سلجوقی نقش داشتند؟
۱۵. یک نمونه برجسته و فاخر از هنر معماری عصر سلجوقی را معرفی کنید.

پاسخ سوالات مطروحه درس سوم

(ایران در دوران غزنوی - سلجوقی و خوارزم شاهی)

(س-۱) ۱-۱: آلتکین در دربار سامانیان به مقام سپهسالاری رسید. او در میانه قرن چهارم (۳۵۰)

در شهر غزنین در کوههای شرقی افغانستان زمینه ایجاد حکومتی محلی را فراهم کرد.

۱-۲: در هنگامه ضعف دولت سامانی محمود فرزند سبکتکین که در مقام سپهسالاری خراسان بود در

شهر غزنین حکومتی مستقل تأسیس کرد. که در تاریخ به دولت غزنویان مشهور است.

(س-۲) ۲-۱: او به بهانه مبارزه با مخالفان خلافت عباسی به «ری» که تحت حاکمیت دولت شیعی

مذهب آل بویه بود حمله کرد.

۲-۲: او پس از تصرف ری بسیاری از مردم را به بهانه اسماعیلی بودن به قتل رساند و کتابخانه آنجا را

نیز به بهانه کُتب فلسفی به آتش کشید.

(س-۳) ۳-۱: او به بهانه جهاد در راه خدا بارها به هند حمله کرد.

۳-۲: انگیزه او دستیابی به ثروت فراوان هند از طریق غارت معابد آن سرزمین بود.

۳-۳: در نتیجه این حملات دین اسلام و زبان فارسی در شبه قاره هند راه یافت و گسترش پیدا کرد.

(س-۴) ۴-۱: الف: طغرل اول سلجوقی - نیشابور

ب: او به بغداد رفت و خلیفه عباسی را از تسلط آل بویه شیعه مذهب در آورد.

ج: خلیفه نیز حکومت ایران و عراق را به او بخشید و دستور داد نام وی را در خطبه بخوانند. خلیفه نام

«سلطان رکن الدین» را به طغرل داد.

(س ۵) ۵-۱: هجوم ترکان قراخنائی و ترکان عُز مُنجر به از دست رفتن ماورالنهر شد.

۵-۲: رقابت و کشمکش بر سر قدرت حکومت سلاجقه را بیش از پیش ضعیف کرد.

۵-۳: مبارزات اسماعیلیان و نیز قدرت یابی اتابکان - پیروزی تکش خوارزمشاه بر آخرین سلطان

سلجوقی حکومت سلاجقه منقرض شد.

(س ۶) ۶-۱: در آن زمان که خلیفه عباسی در صدد احیای قدرت سیاسی خود بود، از تأیید

حکومت خوارزمشاهیان خودداری کرد.

۶-۲: سلطان محمد خوارزمشاه نیز برای مقابله با عباسیان یکی از سادات حسینی را خلیفه اعلام کرد

به بغداد لشکر کشید. سرمای شدید همدان او را متوقف کرد.

(س ۷) ۷-۱: خواجه نظام الملک در تلاش بود که با تقویت حکومت مرکزی از طریق تقویت و

توسعه نظام اداری مُبنتی بر میراث کهن ایرانی با ایجاد ثبات. با نیروی سرکش امیران و نظامیان سلجوقی که

به سنت قبیله‌ای وفادار بودند مقابله کند.

(س ۸) ۸-۱: در عصر سلاجقه با قدرت یابی دیوان وزارت که در رأس آن وزیر قرار داشت به

شکوه‌مندی رسید، همه دیوان‌های سلجوقی زیر نظر وزیر کار می‌کردند.

۸-۲: وزیر در منصب خود هیچ امنیتی نداشت. اگر سلطان به دلایلی از او به هراس می‌افتاد. عزل یا

قتل و مصادره اموال در انتظار او بود.

(س ۹) ۱-۹: تداوم نظام اداری سلجوقی بود. با این تفاوت که اختیارات برخی از دیوان‌ها نسبت به

دوره سلجوقی کمتر شد و نقش وزیر نسبت به دوره سلجوقی به شدت کاهش یافت. گاهی منصب وزیر حذف می‌شد، برخی دیوان‌های جدید تشکیل شد.

(س ۱۰) ۱-۱۰: بافت مذهبی جمعیت شهری و روستائی را عمدتاً اهل تسنن تشکیل می‌دادند.

۲-۱۰: شیعیان دوازده امامی در شهرهای ایران پراکنده بودند. شهرهای (بیهق (سبزوار) - ری - گرگان

- ساری و قم) مهمترین مراکز شیعه نشین بودند.

۳-۱۰: پیروان مذهب اسماعیلی در شهرهای ایرانی نیز پراکنده بودند. اسماعیلیان مهمترین مخالفان

عباسی - غزنوی و سلاجقه بودند.

۴-۱۰: گاه اختلافات و درگیری‌هایی در فرق اسلامی پیش می‌آمد. دخالت مقامات حکومتی و

سلاطین و جانب داری هر کدام از فرقه‌ای به اختلافات و درگیری‌های بیشتر دامن می‌زد.

(س ۱۱) ۱-۱۱: در دوره غزنوی شعر فارسی به اوج خود رسید و حکیم فردوسی شاهنامه را که نماد

هویت ایرانی و زبان فارسی است به نظم کشید.

۲-۱۱: ابوالفضل بیهقی «تاریخ بیهقی» را که از برجسته‌ترین آثار زبان فارسی است را به رشته تحریر

در آورد.

۳-۱۱: در دوره غزنوی آثار فراوانی در تاریخ - طب - ریاضیات - نجوم و فلسفه به زبان فارسی نگاشته

شد.

۴-۱۱: در دوره سلجوقی این روند رُشد سریع‌تری به خود گرفت و نفوذ روز افزون دیوان سالاران

ایرانی در دستگاه اداری سلاجقه فرصت مناسبی برای توسعه زبان و ادبیات فراهم آمد.

۵-۱۱: در اواخر دوره سلاجقه و اوایل خوارزمشاهی ضامن تداوم بیشتر به شکوفائی رسید. شعرا و

نویسندگان برجسته‌ای چون سنائی غزنوی - انوری ابیوردی - خاقانی شروانی و عطار نیشابوری شعر و ادب فارسی را به اوج رساندند.

(س ۱۲) ۱-۱۲: در نجوم ابوریحان بیرونی (در دوره غزنوی) - در دوره سلجوقی ابوالعباس لوکری و

خیام نیشابوری (در ریاضیات و نجوم) در فلسفه و کلام شهاب الدین سهروردی و امام فخر رازی.

(س ۱۳) ۱-۱۳: گسترش قلمرو - برقراری نظم و امنیت - ایجاد راههای جدید - توسعه حمل و نقل -

وجود نظام کار آمد از جمله عواملی بودند که به رشد تجارت کمک کردند.

(س ۱۴) ۱-۱۴: مسجد جامعه اصفهان که اولین مسجد چهار ایوانی در ایران است. الگویی برای

معماران مساجد بعدی شد. کاشی کاری و گچ بُری‌ها و تزئینات به کار رفته در این مسجد نیز به عنوان

نمونه‌ای عالی از هنر این دوره محسوب می‌شود.